

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาลในโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงาน การนำผลการประเมินไปใช้ และปัญหาที่พบจากการประเมินพัฒนาการเด็ก

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูอนุบาลในโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 142 โรงเรียน จำนวนครู 345 คน ในปีการศึกษา 2546

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามครูอนุบาล เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก และปัญหาที่พบ แบบสัมภาษณ์ครูอนุบาล แบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูอนุบาล และแบบศึกษาเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา แผนการจัดประสบการณ์ แฟ้มสะสมผลงานเด็ก และแบบประเมินต่าง ๆ ของครูอนุบาลในโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยผ่านการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ โดยแจกแจงความถี่และคำนวณร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม และผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน และผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

สรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม

ครูอนุบาลส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุระหว่าง 36-45 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนชั้นอนุบาล 1-5 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า ครูมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสาขาวิชาการประถมศึกษา

1. การวางแผนเพื่อการประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาลนั้น พบว่า หลักในการประเมินพัฒนาการเด็กที่ครุค้ำนึ่งถึงมากที่สุด คือ การประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้าน รองลงมาเป็นการประเมินพัฒนาการเด็กด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลาย และการประเมินพัฒนาการเด็กขณะทำกิจกรรมปกติ

การเตรียมตัวของครุค้ำนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุ รองลงมาเป็นการศึกษาวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินพัฒนาการเด็ก ซึ่งการเตรียมตัวก่อนการประเมินพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ใช้วิธีการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุ โดยศึกษาจากหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย รองลงมาเป็นการศึกษาจากคู่มือการประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

การเตรียมตัวโดยการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กนั้นมีน้อย ซึ่งเป็นการเข้ารับการอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน/การพัฒนาบุคลากรทางด้านอนุบาล

การศึกษาวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ประเมินพัฒนาการเด็ก ครุค้ำนึ่งศึกษาจากคู่มือการประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

การศึกษาวิธีการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็ก ครุค้ำนึ่งศึกษาจากคู่มือการประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

ส่วนการศึกษาวิธีการรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ครุค้ำนึ่งศึกษาจากคู่มือการประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

สิ่งที่ครุค้ำนึ่งกำหนดไว้ล่วงหน้า ก่อนการประเมินพัฒนาการเด็ก ในแต่ละปีการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดวิธีการที่จะนำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก รองลงมาเป็นลักษณะหรือแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินแบบต่าง ๆ และขอบเขตหรือสิ่งที่ต้องการประเมิน โดยการกำหนดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่กำหนดขึ้นโดยมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลและจัดทำเป็นแผนงาน รองลงมาเป็นการกำหนดขึ้นโดยร่วมกับครุค้ำนึ่งระดับชั้นเดียวกัน มีการจดบันทึกและจัดทำเป็นแผนงาน ซึ่งระยะเวลาของแผนงานที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่เป็นแผนงานตลอดปีการศึกษา รองลงมาเป็นแผนงานที่กำหนดขึ้นตามหน่วยการเรียน หรือหัวเรื่องที่เรียน

2. กรอบการประเมินหรือสิ่งที่ต้องประเมินสำหรับเด็กอนุบาลนั้น ส่วนใหญ่เป็นการประเมินพัฒนาการทั้ง 4 ด้านเท่า ๆ กัน คือ พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ พัฒนาการด้านร่างกาย และพัฒนาการด้านสังคม

การประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย ส่วนใหญ่เป็นการประเมินการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่ รองลงมาเป็นการทำงานของกล้ามเนื้อเล็ก และสุขภาพอนามัย

การประเมินพัฒนาการด้านสังคม ส่วนใหญ่เป็นการประเมินการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น รองลงมาเป็นการช่วยเหลือและการแบ่งปัน การปรับตัวของเด็ก

การประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ ส่วนใหญ่เป็นการประเมินการแสดงความรู้สึกและอารมณ์ รองลงมาเป็นความสามารถในการควบคุมและการแสดงออกของอารมณ์

สำหรับการประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ของเด็กนั้น ส่วนใหญ่เป็นการประเมินการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 รองลงมาเป็นการจำแนกเปรียบเทียบ และการรู้ค่าจำนวน กับความคิดสร้างสรรค์

3. ช่วงเวลาที่ครูอนุบาลใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ส่วนใหญ่เป็นการประเมินทุกครั้งที่เด็กทำกิจกรรม รองลงมาเป็นการประเมินภาคเรียนละครั้ง และประเมินสัปดาห์ละครั้ง

4. ลักษณะการประเมินที่ครูอนุบาลนำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ส่วนใหญ่เป็นการประเมินเด็กเป็นรายบุคคล รองลงมาเป็นการประเมินตามสภาพความเป็นจริง และการประเมินจากการปฏิบัติ สำหรับการประเมินเด็กเป็นรายบุคคล ส่วนใหญ่มีการประเมินต่อเนื่องตลอดปี โดยเป็นการประเมินเด็กทุกคน

การประเมินตามสภาพความเป็นจริงนั้น มีการประเมินต่อเนื่องตลอดปี ซึ่งส่วนใหญ่ประเมินพร้อมกับการเรียนการสอน และประเมินโดยยึดพฤติกรรมที่แสดงออกมาจริงเป็นสำคัญ

ส่วนการประเมินจากการปฏิบัติ นั้น ส่วนใหญ่มีการประเมินต่อเนื่องตลอดปี โดยเป็นการประเมินจากผลงานเด็ก ประเมินกระบวนการทำงานของเด็ก และประเมินความรู้และทักษะที่เกิดขึ้น

5. วิธีการที่ครูอนุบาลนำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก ส่วนใหญ่คือการสังเกตพฤติกรรมเด็ก รองลงมาเป็นการสัมภาษณ์เด็ก และการประเมินจากแฟ้มผลงาน

การสังเกตพฤติกรรมเด็กนั้น เป็นการสังเกตต่อเนื่องตลอดปี สังเกตเด็กทุกคน สังเกตและมีการจดบันทึก และเป็นที่น่าสังเกตว่า มีการสังเกตโดยไม่มีมีการจดบันทึกด้วย

การสัมภาษณ์เด็ก มีการสัมภาษณ์ต่อเนื่องตลอดปี ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เด็กทุกคน สัมภาษณ์โดยการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าบางส่วน และสัมภาษณ์โดยไม่มีมีการจดบันทึก

6. เครื่องมือที่ครูอนุบาลส่วนใหญ่นำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก คือ แฟ้มสะสมผลงานเด็ก แบบบันทึกการสังเกต และแบบประเมินพัฒนาการ

7. การรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็กของครูอนุบาล เป็นการรายงานต่อผู้บังคับบัญชาและการรายงานต่อผู้ปกครอง

การรายงานต่อผู้บังคับบัญชา เครื่องมือที่ครูอนุบาลส่วนใหญ่ใช้รายงาน คือ สมุดรายงาน ประจำตัวเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.01) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) ซึ่งวิธีการที่ใช้รายงาน ส่วนใหญ่เป็นการรายงานด้วยเอกสารหรือแบบบันทึกต่าง ๆ (เฉลี่ย 1.7 ครั้ง / ภาคการศึกษา)

การรายงานต่อผู้ปกครองนั้น เครื่องมือที่ครูอนุบาลส่วนใหญ่ใช้รายงาน คือ สมุดรายงาน ประจำตัวเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.01) โดยวิธีการที่ใช้รายงานเป็นสมุดรายงานต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเอง (เฉลี่ย 1.2 ครั้ง / ภาคการศึกษา)

8. ครูอนุบาลส่วนใหญ่ นำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปใช้เพื่อความเข้าใจถึงพัฒนาการ ความต้องการและปัญหาของเด็ก รองลงมาเพื่อวางแผนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อประเมินการจัดการเรียนการสอน

9. ปัญหาที่พบจากการประเมินพัฒนาการเด็ก ปัจจัยที่มาจากตัวครูพบว่าส่วนใหญ่ ครูมีภาระงานมากไม่มีเวลาประเมิน รองลงมา เป็นการใช้วิธีการประเมินไม่หลากหลาย และขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินและเครื่องมือ

ปัจจัยที่มาจากผู้บริหาร คือ ผู้บริหารไม่เข้าใจแนวคิดพื้นฐานสำคัญของเด็ก และผู้บริหาร ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินและเครื่องมือที่ใช้ประเมิน

ปัจจัยที่มาจากเด็ก ส่วนใหญ่พบปัญหาเนื่องจากเด็กเล็กมีช่วงความสนใจสั้น เด็กในชั้นเรียนมีจำนวนมาก และลักษณะการแสดงออกของเด็ก เช่น การอาย การเลียนแบบ

ส่วนปัญหาที่พบเกี่ยวกับการนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปใช้ ส่วนใหญ่ คือ ผู้ปกครองไม่รับรู้และขาดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อพัฒนาการเด็ก รองลงมา คือ การเกิดช่องว่าง ในการติดต่อสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครอง ครูในระดับชั้นที่สูงขึ้นไม่ได้นำผลการประเมิน พัฒนาการเด็กไปใช้ และการไม่นำผลการประเมินมาปรับปรุงและส่งเสริมเด็ก

นอกจากนี้ ครูยังพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การประเมินพัฒนาการเด็ก คือ ปัญหา เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินและอุปกรณ์ที่ใช้ในการประเมิน ปัญหาเกี่ยวกับการนำแบบประเมิน ที่มีอยู่ไปใช้ ปัญหาเกี่ยวกับความช่วยเหลือทางวิชาการด้านการประเมินพัฒนาการเด็ก ปัญหา เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กที่มีปัจจัยมาจากผู้ปกครอง และปัญหาด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การประเมินพัฒนาการเด็ก เช่น การเรียนการสอนเด็กคละอายุ (2 ระดับชั้นรวมกัน) จำนวนเด็ก พิเศษมีมากขึ้นในห้องเรียน ไม่สามารถวางแผนการประเมินได้ นักเรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอขาด เรียนบ่อย เนื่องจากพบว่าบางส่วนติดตามผู้ปกครองไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นต้น

สรุปผลการสัมภาษณ์ สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน และศึกษาเอกสารของครู อนุบาลเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาล

1. การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กนั้น ครูระบุว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กดีแล้ว มีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติม โดยเฉพาะจากหลักสูตร คู่มือการประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ครูทุกคนระบุว่า การประเมินพัฒนาการครูทำความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการและพัฒนาการเด็ก จากแบบ อบ.ต่าง ๆ ได้แก่ สมุดรายงานประจำตัวเด็ก (อบ.01) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) นอกจากนี้ครูยังระบุว่า ใช้การสังเกตพฤติกรรมเด็กก็ทำให้ทราบถึงพัฒนาการเด็ก และมีครู 3 คนระบุว่า ไม่มีความรู้และไม่ค่อยเข้าใจพัฒนาการเด็กแต่ก็พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

2. การวางแผนเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กของครูอนุบาลนั้น ครูทุกคนไม่มีการวางแผนเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กไว้ล่วงหน้าก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละปี การศึกษา หรือภาคการศึกษา จะมีการระบุถึงการประเมินพัฒนาการเมื่อมีการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งก็เป็นการจัดทำสัปดาห์ต่อสัปดาห์ มีการประเมินพัฒนาการเด็กครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ พัฒนาการด้านสังคม และพัฒนาการด้านสติปัญญา โดยเน้นที่พัฒนาการด้านสติปัญญามากที่สุด และมีเพิ่มเติมคือ ด้านจิตพิสัย คุณธรรม จริยธรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการบันทึกข้อมูล ช่วงเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไม่ได้กำหนดช่วงเวลาไว้นั่นเอง ขึ้นอยู่กับลักษณะการประเมิน ตามความเหมาะสมและความสะดวกของครู เช่น ประเมินในแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ปลายภาคเรียน การสังเกตพฤติกรรมเกิดขึ้นตลอดเวลา การพูดคุยผู้ปกครองเมื่อมีโอกาสพบกับผู้ปกครอง การทดสอบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึก

วิธีการที่ครูนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1)การสังเกตพฤติกรรมเด็ก 2)การสัมภาษณ์เด็กและการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง 3)การทดสอบ ได้แก่ การทดสอบสมรรถภาพ ร่างกาย การทดสอบด้วยแบบทดสอบรูปภาพ และ 4)การใช้แฟ้มสะสมผลงานเด็ก

เครื่องมือที่นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และแบบประเมินพัฒนาการที่สร้างขึ้นเอง ได้แก่ 1)แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม (เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า/ใช้-ไม่ใช้) 2)แบบประเมินพัฒนาการ (เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า)

3)แบบสัมภาษณ์ หรือแบบสำรวจความคิดเห็นของเด็กและผู้ปกครอง 4)แบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดต่าง ๆ 5)แฟ้มสะสมผลงานเด็ก

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมไปถึงกิจวัตรประจำวันของเด็ก ไม่พบว่าครูมีการนำเครื่องมือใด ๆ มาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก หรือบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก พบเพียงครู 1 คน ที่ใช้แบบประเมินผลงานเด็ก โดยให้ผู้ปกครอง เด็ก และครูประเมิน แล้วก็เก็บใส่แฟ้มสะสมผลงานเด็กไว้

4. การสรุปผลข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษา ไม่พบว่ามี การสรุปผลข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล

5. การแปลความหมายพัฒนาการเด็ก จากการศึกษา ไม่พบว่ามี การแปลความหมายพัฒนาการเด็ก

6. การรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็ก มีดังนี้ 1)การรายงานผู้บังคับบัญชา หรือผู้บริหาร ครูรายงานด้วย สมุดรายงานประจำตัวเด็ก (อบ.01) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา(อบ.03) โดยรายงานภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง เมื่อสิ้นภาคเรียน 2)การรายงานต่อผู้ปกครอง รายงานด้วยการพูดคุยเป็นประจำ เมื่อมีโอกาสพบกัน ส่วนการรายงานด้วยเอกสาร มีการรายงานด้วยสมุดรายงานประจำตัวเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.01) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) รายงานภาคเรียนละครั้ง เมื่อสิ้นภาคเรียน ใช้สารสัมพันธ์และแฟ้มสะสมผลงานเด็กตามโอกาสที่เหมาะสม

7. ปัญหาที่พบจากการประเมินพัฒนาการเด็ก 1)ปัญหาที่มีปัจจัยจากตัวครูเอง ไม่พบปัญหา คิดว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการดีแล้ว 2)ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากผู้บริหาร ไม่พบปัญหา เพราะผู้บริหารให้อิสระในการทำงานเต็มที่ ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยว 3)ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากเด็ก พบปัญหา ซึ่งได้แก่ การใช้ภาษาถิ่นของเด็ก เด็กในชั้นเรียนมีจำนวนมาก และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก 4)ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากผู้ปกครอง พบปัญหา ได้แก่ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ ผู้ปกครองบางส่วนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการประเมินที่ต้องการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ผู้ปกครองจำนวนมากขาดการดูแลเอาใจใส่เด็ก เป็นต้น 5)ปัญหาอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ ครูขาดเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน รวมถึงสภาพความเป็นอยู่ฐานะทางเศรษฐกิจที่มีรายได้น้อยของครอบครัวเด็ก และปัญหาในครอบครัวก็ส่งผลกระทบต่อ การประเมินพัฒนาการเด็กด้วย

8. ข้อเสนอแนะในการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ครูอนุบาลได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้
 1)ครูอยากให้มีแบบประเมินง่าย ๆ 2)ครูอยากให้มีแบบประเมินพัฒนาการสำเร็จรูปที่ใช้ประเมินพัฒนาการได้ทุกด้าน โดยสร้างเป็นแบบประเมินมาตรฐานเพื่อให้ครูนำมาใช้ประเมินได้เลย และใช้เหมือนกันทั้งประเทศ 3)การประเมินพัฒนาการเด็ก ควรใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันมีความสามารถไม่เท่ากัน ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย 4)ผู้บริหารควรจัดครูที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กอนุบาล หรือมีประสบการณ์ทางการสอนเด็กอนุบาลหลาย ๆ ปีมาสอนในชั้นอนุบาล

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการศึกษาการประเมินพัฒนาการเด็กอนุบาลในโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. จากการศึกษา พบว่า ครูอนุบาลเห็นความสำคัญของการประเมินพัฒนาการ โดยมีความเห็นว่า การประเมินพัฒนาการเด็กจะทำให้เข้าใจเด็กได้ดีขึ้น ทำให้รู้พัฒนาการของเด็กสามารถมองเห็นปัญหาของการพัฒนา และจะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กได้ มองว่าการประเมินพัฒนาการเด็กมีความสัมพันธ์กับการจัดหลักสูตรและการสอน คือ การประเมินพัฒนาการสามารถนำมาปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงการจัดเรียนการสอน และการประเมินพัฒนาการต้องสอดคล้องกับการเรียนการสอนด้วย สอดคล้องกับ Morrison (1998) และ Cryan (1986) ที่กล่าวว่า ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินพัฒนาการเด็ก เพื่อที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี การที่ครูเห็นความสำคัญและมองเห็นประโยชน์ของการประเมินพัฒนาการนั้นย่อมเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ในการที่ครูจะสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

2. ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูมีการประเมินพัฒนาการที่เหมาะสม กล่าวคือ มีการวางแผน มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ซึ่งปัจจัยที่บ่งบอกว่าการประเมินพัฒนาการประสบผลสำเร็จ หรือมีความเหมาะสมแล้ว คือ การที่เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย และมีแนวโน้มว่ามีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับ เพราะผลการประเมินพัฒนาการจะนำไปสู่การทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ปรับปรุง และส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่จากการศึกษาของกรมอนามัย (2542) นิตยา ศษภักดี (2545) สภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน (2545) และลัดดา เหมาะสุวรรณ (2546) พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการล่าช้า ไม่เหมาะสมตามวัย และมีแนวโน้มว่า

จะเป็นปัญหามากขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การประเมินพัฒนาการเด็กของครูยังไม่ประสบความสำเร็จ คือ ผลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการไม่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาเด็กได้ และจากการสัมภาษณ์ สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน และศึกษาเอกสารของครูอนุบาล พบว่า การประเมินพัฒนาการของครูยังเป็นกระบวนการที่ขาดตอน คือ มีเพียงขั้นตอนการเก็บ รวบรวมข้อมูล ชั้นประเมินพัฒนาการลงในแบบบันทึกพัฒนาการ และชั้นรายงานผลการประเมินเท่านั้น ซึ่งขั้นตอนของการประเมินพัฒนาการประกอบด้วย (กรมวิชาการ, 2546 และ McAfee และ Leong, 2002) 1)การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก 2)การวางแผนเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก 3)การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดบันทึกข้อมูล 4)การสรุปข้อมูล 5)การแปลความหมายข้อมูล 6)การรายงานผลการประเมิน และ 7)การนำผลการประเมินไปใช้ จะเห็นได้ว่าการประเมินพัฒนาการของครูขาดขั้นตอนที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะการจัดบันทึก การสรุป และการแปลความหมายของข้อมูล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะการไม่จัดบันทึกอาจทำให้ครูลืมได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน และการนำข้อมูลไปใช้โดยไม่มี การแปลความหมายพัฒนาการเด็กอาจส่งผลเสียต่อตัวเด็กได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มยุรีย์ เชี่ยวฉอัน (2541) อรพรรณ บุตรกตัญญู (2542) สิทธิโชค อริยกุล (2544) และนางลักษณ์ วิรัชชัย (2545) ที่พบว่า ครูยังพบปัญหาเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กอยู่ โดยเฉพาะในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำผลจากการประเมินไปใช้

3. จากการศึกษา พบว่า ครูที่สอนชั้นอนุบาล มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยหรืออนุบาลศึกษาเพียงร้อยละ 18.2 และครูที่สอนชั้นอนุบาลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 35.8) มีประสบการณ์ในการสอนชั้นอนุบาลน้อย คือ 1-5 ปี ซึ่งอาจทำให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และการประเมินพัฒนาการเด็กในระดับอนุบาล ของครูมีจำกัด ดังที่ ดุษฎี มีเดช (2537) ได้ศึกษาพบว่า ครูที่มีประสบการณ์สอนในระดับชั้นอนุบาลน้อยจะมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการน้อย และจากการสัมภาษณ์ สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน และศึกษาเอกสาร พบว่า ครูยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการอยู่บ้าง ได้แก่ ความไม่ชัดเจนระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับการประเมินพัฒนาการ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันทำให้ครูแยกออกจากกันลำบาก ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูประเมินทุกครั้งที่ได้ทำกิจกรรม (ร้อยละ 71.7) แต่จากการสัมภาษณ์ สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน และศึกษาเอกสารของครูอนุบาลแล้ว พบว่า การที่ครูระบุว่าประเมินทุกครั้งที่ได้ทำกิจกรรมนั้น คือการประเมินการเรียนการสอน หรือประเมินตามจุดประสงค์ของกิจกรรมนั้น ๆ นั่นเอง ได้แก่ ในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การเล่านิทาน มีการซักถามเด็กเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง หรือเหตุการณ์ในเรื่อง ครูมองว่าการถาม-ตอบนี้เป็นการทดสอบด้วยวาจา ผู้วิจัยถามครูว่ามีการสัมภาษณ์ผู้ปกครองหรือไม่ ครูตอบว่ามีการสัมภาษณ์ต่อเนื่องตลอดเวลา เช่น ในช่วงเวลาที่ ผู้ปกครองมารับ-ส่งเด็กเป็นการ

หักทลายและพุดคุยในเรื่องทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่การที่ครูระบุว่ามีการสังเกต พฤติกรรมเด็กต่อเนื่องตลอดเวลาในระหว่างที่เด็กอยู่ในห้องเรียน ถือเป็นการประเมินพัฒนาการ ด้วยการสังเกตพฤติกรรมเด็ก สังเกตได้ว่าเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นเรื่องปกติที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีการถาม-ตอบ ส่วนการหักทลายพุดคุยกับผู้ปกครอง และการที่ครูอนุบาลต้องคอยสังเกตดูแลเอาใจใส่เด็กในทุกกิจกรรมในระหว่างที่เด็กอยู่ในโรงเรียนถือกิจวัตรและบทบาทหน้าที่ของครู ซึ่งการกระทำลักษณะนี้อยู่ในขั้นของการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินพัฒนาการเด็ก แต่ครูมิได้จัดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ เมื่อมีการประเมินพัฒนาการเด็กตอนปลายภาคเรียนโดยประเมินลงในแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) หรือแบบประเมินอื่น ๆ ครูจึงใช้การประมวลภาพรวมของเด็กเท่าที่จำได้แล้ว ประเมินลงไป ซึ่งอาจทำให้ครูลืมข้อมูลที่สำคัญบางส่วน จำสับสน ทำให้การประเมินพัฒนาการครั้งนั้นขาดความแม่นยำได้

การประเมินการเรียนการสอนต่างจากการประเมินพัฒนาการตรงที่ส่วนใหญ่เน้นการประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ส่วนการประเมินพัฒนาการนั้นเป็นการประเมินลำดับขั้น หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการประเมิน ควรเริ่มที่ครูมีเจตนาที่จะประเมินพัฒนาการเด็ก และดำเนินการตามขั้นตอนของการประเมินพัฒนาการ เริ่มตั้งแต่ตั้งจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าจะประเมินพัฒนาการหรือเก็บรวบรวมข้อมูลอะไร ในกิจกรรมใด จะใช้วิธีการและมีเครื่องมืออะไรบ้าง เพราะการที่ครูมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน จะทำให้ครูถามเด็ก สัมภาษณ์หรือพุดคุยกับผู้ปกครอง หรือแม้แต่สังเกตพฤติกรรมเด็กอย่างมีความหมาย มีการเก็บรวบรวมและจัดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ สรุปผลข้อมูล และแปลผลข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก นำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4. จากการศึกษา พบว่า ครูมีการประเมินพัฒนาการเด็กครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นที่พัฒนาการด้านสติปัญญามากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับพัฒนาการด้านสติปัญญามากที่สุด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา การประเมินพัฒนาการจึงมุ่งไปที่การประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญา มากขึ้นด้วย มีลักษณะคล้ายกับการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา เช่น เน้นการท่องจำ (ท่องอาขยาน) ทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ และคิดว่าการสอนในลักษณะนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมแล้ว ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการประเมินพัฒนาการนั้น ควรประเมินพัฒนาการทุก ๆ ด้านโดยให้ความสำคัญกับการประเมินพัฒนาการทุก ๆ ด้านเท่า ๆ กัน เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กอนุบาล

5. การประเมินพัฒนาการของครูอนุบาลนั้นจะเกิดขึ้นในช่วงปลายภาคเรียน แต่ละภาคเรียนมากที่สุด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่ครูอนุบาลให้ความสำคัญต่อการประเมินพัฒนาการเด็กตลอดทุกช่วงเวลาน่าจะเป็นการดียิ่งขึ้น เพราะการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ ๆ จะได้ข้อมูลที่ตรงความเป็นจริงและมากพอที่จะสรุปถึงพัฒนาการที่แท้จริงของเด็กได้ ดังที่ Morrison (1998) กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการเป็นการสังเกตเด็กในช่วงเวลาปกติ หรือสังเกตเป็นบางช่วงเวลาในสถานการณ์ที่หลากหลายตลอดเวลาเพื่อให้เป็นตัวแทนพฤติกรรมของเด็ก การไปเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือประเมินเมื่อปลายภาคเรียนข้อมูลที่ได้อาจไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการเฝ้าระวังเนื่องจากเด็กอาจจะมีจำนวนมาก ทำให้ตัดสินใจสรุปถึงพัฒนาการเด็กผิดพลาดได้ และที่สำคัญการประเมินปลายภาคเรียนผลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการไม่สามารถนำมาปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนเด็กได้

6. การใช้แฟ้มสะสมผลงานเด็กในการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น จากการสัมภาษณ์ การสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน และการศึกษาเอกสาร พบว่า ครูทุกคนมีการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานเด็กเพื่อใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานเด็ก กล่าวคือ ครูมีการจัดทำแฟ้มโดยการจัดหาแฟ้มไว้ เพื่อให้เด็กนำผลงานทุกชิ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานศิลปะและแบบฝึกหัดต่าง ๆ มาเก็บไว้ เมื่อครบกำหนดเวลาอาจจะเป็น 1 เดือน หรือ 1 ภาคการศึกษา ก็ให้เด็กนำผลงานไปให้ผู้ปกครองดูและเก็บไว้ที่บ้านเพียงเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สวิตร์ บาลโง (2542) จงกล ชันทอง (2543) และชนิษฐา กาฬกาญจน์ (2543) ที่พบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานไม่ชัดเจนและไม่ถูกต้อง ซึ่ง พัชรี ผลโยธิน และวรนาท รักสกุลไทย (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสร้างแฟ้มผลงานเด็ก ดังนี้ คือ 1)การวางแผนและการเตรียมการ 2)การรวบรวมสะสม 3)การคัดเลือกงาน 4)การวางแผนการสอนและ 5)การแลกเปลี่ยนข้อมูลในแฟ้มผลงานเด็ก เช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ที่เสนอขั้นตอนที่สำคัญในการจัดทำแฟ้มผลงานเด็ก คือระยะที่ 1 การรวบรวมผลงาน ระยะที่ 2 การคัดเลือกผลงาน ระยะที่ 3 การสะท้อนความคิด และระยะที่ 4 การประเมิน

ครูอนุบาลส่วนใหญ่ไม่มีการจัดระบบที่ถูกต้อง มีเพียงขั้นตอนการรวบรวมและการแลกเปลี่ยนข้อมูล (คือการนำผลงานไปให้ผู้ปกครองดู) แฟ้มสะสมผลงานจึงเป็นเพียงแฟ้มเก็บผลงานเท่านั้น ดังนั้นการที่ครูจะใช้แฟ้มสะสมผลงานเด็กในการประเมินพัฒนาการเด็กและควรมีการจัดทำอย่างเป็นระบบ จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์มากขึ้น

7. การทดสอบ ได้แก่ การทดสอบสมรรถภาพร่างกาย และการทดสอบด้วยแบบทดสอบรูปภาพ โดยการทดสอบสมรรถภาพร่างกายนั้น ครูจะมีการทดสอบเด็กทุกคนเมื่อตอนปลายภาคการศึกษา เป็นการทดสอบเด็กโดยจัดกิจกรรมแยกออกมาต่างหากจากกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการทดสอบสมรรถภาพทางด้านร่างกายนั้นควรที่จะจัดให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ไม่ควรจัดเป็นการทดสอบแยกจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ซึ่งเป็นการทำเพียงครั้งเดียวแล้วสรุปผลการประเมินเลย ยิ่งไม่น่าจะเหมาะสม

การทดสอบด้วยแบบทดสอบนั้น เป็นแบบทดสอบรูปภาพซึ่งตามหน่วยการเรียนรู้ และเป็นลักษณะแบบฝึกหัดประจำหน่วยการเรียนรู้ให้เด็กได้ฝึกในแต่ละกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การทดสอบด้วยแบบทดสอบรูปภาพนั้นไม่เหมาะสมกับเด็กวัยอนุบาล ยิ่งถ้านำมาใช้เพื่อการสอบเลื่อนชั้น หรือการสอบเข้าเรียน ยิ่งไม่เหมาะสม เนื่องจากขัดกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ดังนั้น การตัดสินใจที่จะใช้แบบทดสอบกับเด็กอนุบาลควรกระทำอย่างระมัดระวังและรอบคอบ ควรตระหนักถึงจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของการทดสอบว่ามีขึ้นเพื่ออะไร จำเป็นต้องใช้นาน้อยแค่ไหน ดังที่ Stewart (1986) กล่าวถึงข้อพึงตระหนักในการใช้แบบทดสอบกับเด็กปฐมวัย ดังนี้ 1) ถ้าจำเป็นต้องใช้แบบทดสอบกับเด็กปฐมวัย ครูจำเป็นต้องทราบจุดประสงค์ของการใช้แบบทดสอบนั้น ๆ ครูควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแบบทดสอบที่ตนเลือกใช้เป็นอย่างดี 2) ครูต้องพิจารณาว่าแบบทดสอบที่ตนเลือกใช้มีความเชื่อถือได้ และเที่ยงตรงเพียงใด แบบทดสอบสำหรับเด็กควรได้รับการออกแบบโดยผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจของเด็ก 3) ครูจะต้องไม่ใช้แบบทดสอบเพียงอย่างเดียวเป็นเครื่องมือในการประเมินพัฒนาการเด็ก แต่ต้องใช้เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบด้วย และ 4) ครูควรมีการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการสอบและการตีความผลของการสอบ

8. เครื่องมือที่ครูอนุบาลส่วนใหญ่นำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก คือ แฟ้มสะสมผลงานเด็ก แบบบันทึกการสังเกต และแบบประเมินพัฒนาการ และจากการสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสารของครูอนุบาล พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ ได้แก่ แบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และแบบประเมินที่ครูสร้างขึ้นเองซึ่งพบน้อย และส่วนใหญ่แบบประเมินที่สร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จะเห็นได้ว่าครูมีการนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในการประเมินน้อย แสดงว่ามีการใช้วิธีการประเมินไม่หลากหลาย ต่างจากกรมวิชาการ (2544) ที่กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการเด็ก ควรมีการเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับการประเมินที่หลากหลาย

เป็นที่น่าสังเกตว่า เครื่องมือที่ครูอนุบาลนำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ แบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) เนื่องจากเป็นแบบประเมินพัฒนาการสำเร็จรูป และมีการนำมาใช้ในทุกระบบโรงเรียนอยู่แล้ว และยังเป็น

แบบประเมินที่ใช้ง่าย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านอยู่แล้ว ครูจึงคิดว่าเพียงพอแล้วสำหรับการนำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก แต่ในความเป็นจริงแล้ว แบบประเมินดังกล่าวมีข้อจำกัดอยู่บ้าง กล่าวคือ รายการประเมินหรือตัวบ่งชี้ ยังไม่มีความละเอียดลึกซึ้งมากพอเมื่อเทียบกับพัฒนาการของเด็กที่มีความซับซ้อนมาก การใช้แบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) เป็นหลักเพียงอย่างเดียวในการประเมินพัฒนาการนั้น จึงยังเป็นการประเมินพัฒนาการเด็กได้เพียงผิวเผิน ไม่สามารถระบุพัฒนาการของเด็กได้ดีพอ กอปรกับ แบบ อบ.03 ดังกล่าวเป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่าด้วยแล้วยังทำขาดรายละเอียดในแง่มุมที่ต่างไปจากรายการที่ให้มาซึ่งอาจเป็นข้อมูลที่สำคัญได้ ดังนั้น การใช้แบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) เป็นเครื่องมือในการประเมินพัฒนาการเด็กอย่างเดียวจึงเป็นการไม่เหมาะสม

9. การรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็กของครูอนุบาล เป็นการรายงานต่อผู้บังคับบัญชาและการรายงานต่อผู้ปกครอง การรายงานต่อผู้บังคับบัญชาเป็นการรายงานด้วยเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ แบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) สมุดบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.02) และสมุดรายงานประจำตัวเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.01) เท่านั้น เฉลี่ย 1.7 ครั้งต่อภาคการศึกษา เช่นเดียวกับการรายงานผู้ปกครองที่ส่วนใหญ่ใช้การรายงานด้วยสมุดรายงานประจำตัวเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.01) และสมุดรายงานอื่นบ้าง เฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อภาคการศึกษา ซึ่งแตกต่างจาก นกเนตร ธรรมบวร (2544) ทิศนา แชมมณี และคณะ (2536) และสิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545) ที่เสนอวิธีการรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็กว่าสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ 1) การประชุมพิเศษผู้ปกครองและการประชุมในโอกาสต่าง ๆ 2) การจัดป้ายประกาศ 3) การรายงานผลด้วยวาจาพบปะพูดคุย 4) การรายงานทางโทรศัพท์ 5) จดหมายข่าว 6) เอกสารแบบเป็นทางการ และ 7) การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น แต่จากผลการศึกษาครูยังใช้วิธีการรายงานเพียงการรายงานด้วยเอกสารเพียงอย่างเดียว และรายงานน้อยครั้งใน 1 ภาคการศึกษา

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ครูควรมีการใช้วิธีการรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็กให้หลากหลายมากขึ้น และบ่อยครั้งมากขึ้นให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง เช่น ในบริบทที่ผู้ปกครองอ่านหนังสือไม่ออกก็ใช้การรายงานด้วยการพูดคุยแทน เป็นต้น จะทำให้ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครองทราบข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กมากขึ้น บ่อยครั้งขึ้น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจเด็กมากขึ้น เพื่อที่จะได้ร่วมมือกันพัฒนาเด็ก หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันท่วงทีในกรณีที่เกิดปัญหา

10. ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูอนุบาลนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปใช้เพื่อความเข้าใจถึงพัฒนาการ ความต้องการและปัญหาของเด็ก เพื่อวางแผนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อประเมินการจัดการเรียนการสอน เช่นเดียวกับการศึกษาของ เกรียงศักดิ์ เรืองศรี (2544) ที่พบว่า ครูนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปใช้เพื่อต้องการทราบข้อมูลพื้นฐานพัฒนาการของเด็ก แล้วนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็ก แต่จากการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า มีเด็กพิเศษอยู่ในห้องเรียนโดยที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมือนกับเด็กปกติ เช่น ให้อาหารพระบายสีจากภาพต้นแบบเหมือนเด็กปกติ ให้ทำแบบฝึกเหมือนเด็กปกติ และครูก็เทียบพัฒนาการกับเด็กปกติ คือ รอจนกว่าเด็กจะมีความพร้อมเหมือนเด็กปกติจึงให้เด็กเลื่อนชั้น จึงพบว่าเด็กคนนี้เข้าชั้นอนุบาลถึง 5 ปี และพบอีกว่า ในชั้นเรียนคละอายุ มีเด็กถึง 65 คน แต่ครูจัดกิจกรรมเหมือนกัน และระดับความยากง่ายของกิจกรรมเท่ากันทั้งห้องเรียน ได้แก่ การให้เด็กฉีกกระดาษลงในรูปที่มีขนาดเท่ากัน การทำแบบฝึกเหมือนกันทุกคน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูไม่ได้นำผลการประเมินพัฒนาการไปใช้ความเข้าใจถึงพัฒนาการ ความต้องการและปัญหาของเด็ก และไม่ได้นำไปใช้เพื่อวางแผนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

11. ปัญหาที่พบจากการประเมินพัฒนาการ การประเมินพัฒนาการนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง การปฏิบัติให้เหมาะสมได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการประเมินพัฒนาการเด็ก อัตราส่วนระหว่างจำนวนครูและเด็กที่เหมาะสม เวลาในการสังเกต พิจารณา ทบทวน ไตร่ตรองเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็ก และบุคลากรสนับสนุน เช่น ฝ่ายวิชาการ อาจารย์นิเทศก์ หัวหน้าสายชั้น หรือแม้แต่ครูผู้ช่วย แต่จากการศึกษา พบว่า ครูยังขาดองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้ครูพบปัญหาเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก คือ

ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากครู ได้แก่

1) ครูมีภาระงานมากไม่มีเวลาประเมิน สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เรืองศรี (2544) ที่พบว่า ครูมีภาระงานมากไม่มีเวลาประเมินเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูต้องรับผิดชอบงานอื่นที่นอกเหนือจากงานสอน เนื่องจากการขาดบุคลากร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูอนุบาลควรมีภาระงานในการรับผิดชอบงานอื่นน้อยลง เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล ครูต้องใช้เวลาในการดูแลเด็กอย่างเต็มที่เพราะเด็กในวัยนี้ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ

2) ปัญหาการใช้การประเมินไม่หลากหลาย และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เช่นเดียวกับการศึกษาของ ณัฐกฤตา ไพศาลสมบัติ (2543) และอรพรรณ บุตรกตัญญู (2542) ที่พบว่าครูขาดความรู้และทักษะในการประเมินพัฒนาการเด็ก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สาเหตุน่าจะมาจากการที่ครูที่สอนในระดับชั้นอนุบาลส่วนใหญ่

ไม่มีวุฒิโดยตรง มีเพียงร้อยละ 18.2 ที่มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยหรือการอนุบาลศึกษา และมีประสบการณ์ในการสอนในระดับชั้นอนุบาลน้อย คือ 1-5 ปี (ร้อยละ 35.8) รวมถึงขาดผู้รู้ในการแนะนำและมีการอบรมเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการในระดับชั้นอนุบาลน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า คู่มือ และเอกสารต่าง ๆ ที่ครูใช้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และใช้เป็นแนวทางในการประเมินพัฒนาการเด็กมีจำกัด ได้แก่ หลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการประเมินพัฒนาการเด็ก และแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (บ.03) ซึ่งให้ข้อมูลและรายละเอียดไม่มากพอที่จะทำให้ครูมีความเข้าใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ครูจึงทำตามคู่มือ หรือแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) เท่านั้น

3) การขาดบุคลากรสนับสนุน เนื่องจากครูเพียงคนเดียวจำเป็นต้องดูแลเด็กตลอดเวลา การมีบุคลากรสนับสนุน ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ อาจารย์นิเทศก์ หัวหน้าสายชั้น หรือแม้แต่ครูผู้ช่วย จะทำให้ครูสามารถปฏิบัติงานเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจากการสังเกต พบว่า ครูที่มีฝ่ายวิชาการ หัวหน้าสายชั้น และมีครูผู้ช่วย มีกระบวนการประเมินพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้น

ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากผู้บริหาร คือ ผู้บริหารไม่เข้าใจแนวคิดพื้นฐานสำคัญของเด็ก และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินและเครื่องมือที่ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญ อนันตพงษ์ (2545) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารและครูไม่เข้าใจนโยบายในการประเมินพัฒนาการและไม่เข้าใจแนวคิดพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับเด็ก

ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากเด็ก ได้แก่

1) ปัญหาเด็กในชั้นเรียนมีจำนวนมาก การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดจากหลักวิชาการซึ่งเกิดขึ้นในบริบทการศึกษาของต่างประเทศ ที่มีการจำกัดอัตราส่วนระหว่างครูกับเด็กอยู่ในระดับต่ำ คือ ครู 1 คน ต่อเด็ก 10 คน (NAEYC, 1998) อัตราส่วนระหว่างครูกับเด็กนี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ที่จะช่วยประกันคุณภาพทางการศึกษาให้ครูสามารถจัดกิจกรรม และประเมินพัฒนาการเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในบริบทการศึกษาของประเทศไทย ด้วยข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแคลนงบประมาณ การขาดแคลนครู จึงทำให้อัตราส่วนระหว่างครูต่อเด็กสูง (เฉลี่ย 1 ต่อ 35) อัตราส่วนนี้จึงไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และไม่เอื้อต่อการประเมินพัฒนาการเด็กตามหลักวิชาการ อย่างไรก็ตามครูอาจใช้การจัดระบบที่ดี เพื่อช่วยให้การประเมินพัฒนาการเด็กมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น ประเมินอย่างสม่ำเสมอ ประเมินเป็นกลุ่มย่อย

2) ปัญหาเนื่องจากเด็กเล็กมีช่วงความสนใจสั้น และลักษณะการแสดงออกของเด็ก เช่น การเลียนแบบ การอาย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูควรเลือกใช้ วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน โดยการใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ปกครองประกอบกัน

ปัญหาที่มีปัจจัยมาจากผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้ปกครองไม่รับรู้และขาดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อพัฒนาการเด็ก เกิดช่องว่างในการติดต่อสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครอง สาเหตุอาจมาจากการขาดการประสานกันที่ดีระหว่างบ้านและโรงเรียน รวมถึงผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลเด็ก เนื่องจากต้องทำงานต่างถิ่นบ้าง ผู้ปกครองมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และการศึกษาไม่สูงนัก ความสามารถมารดในการอ่านออกเขียนได้มีน้อย จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้ปกครองให้มากขึ้นและอาจต้องใช้วิธีการติดต่อสื่อสารหลากหลายรูปแบบมากกว่าการรายงานด้วยเอกสาร เป็นต้น

ข้อสังเกตจากการวิจัย

1. การศึกษาเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กของครูอนุบาลครั้งนี้ เปรียบเสมือนเป็นการศึกษาที่ก้าวกระโดด เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินพัฒนาการน่าจะเป็นงานที่ครูอนุบาลปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว ดังที่ กรมวิชาการ (2544) Puckett และ Black (2000) McAfee และ Leong (2002) และนักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของเด็กแต่ในความเป็นจริง พบว่า การเรียนการสอนกับการประเมินพัฒนาการของครูอนุบาลไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ครูอนุบาลส่วนใหญ่ ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลอยู่ กล่าวคือ สอนไม่เป็น สอนไม่ได้ ครูที่สอนในระดับชั้นอนุบาลที่ไม่มีวุฒิทางการอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย หรือขาดประสบการณ์ในการสอนชั้นอนุบาล ก็จะสอนเด็กตามศาสตร์ที่ตนเองศึกษามา เช่น สอนอ่านเขียน สอนเนื้อหาวิชา เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญา หรือแม้แต่ครูที่เข้าใจว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลเป็นการเตรียมความพร้อม แต่ก็ไม่รู้ว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เกิดความพร้อมได้ กิจกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นการให้เด็กเล่นอิสระ การวาดภาพระบายสี จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับเด็กอนุบาล เพราะฉะนั้นการประเมินพัฒนาการเด็กก็ย่อมเป็นผลพวงจากการขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมในระดับชั้นอนุบาลไปด้วย

2. โครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นกรปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนแต่ในความเป็นจริง ในระดับชั้นอนุบาลไม่ได้รับการพัฒนาไปด้วย กล่าวคือ ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในการปฏิบัติการเรียนรู้ในระดับอนุบาลอย่างจริงจัง เหมือนในระดับอื่น ๆ จัดบุคลากรที่คิดว่ามีศักยภาพน้อย ไม่มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยหรือการอนุบาลศึกษา รวมไปถึงครูที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับชั้นอนุบาลน้อยไปสอนในชั้นอนุบาล ไม่มีการส่งเสริมให้มีการพัฒนา

บุคลากรในระดับชั้นอนุบาล ซึ่งหลังจากโครงการนี้สิ้นสุดลงแล้ว การจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลก็ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ควรจะเป็น

3. ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการและการประเมินพัฒนาการของครูอนุบาล อยู่ในวงจำกัด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการ มีน้อย พบว่า ครูศึกษาจากคู่มือการใช้หลักสูตร และแบบบันทึกพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (อบ.03) เป็นหลัก ซึ่งให้รายละเอียดไม่มากนัก โดยเฉพาะในแง่ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ความรู้เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการก็แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ประกอบกับการที่ครูไม่มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัย และมีประสบการณ์ในการสอนชั้นอนุบาลน้อยจึงทำให้องการประเมินพัฒนาการเป็นเพียงการประเมินการเรียนการสอนหรือประเมินตามกิจกรรมหลัก ไม่ได้มองที่พัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการสร้างจิตสำนึกต่อผู้บริหารเพื่อให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กอนุบาล และการจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลให้เหมาะสม

2. ควรจัดบุคลากรที่มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัย หรืออนุบาลศึกษา หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับชั้นอนุบาล เข้าสอนในระดับชั้นอนุบาล ถ้าจำเป็นที่จะต้องจัดบุคลากรที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัย เข้าสอนในระดับชั้นอนุบาล ก็ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้สอนในระดับชั้นอนุบาล ให้มีความรู้ความสามารถที่ถูกต้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กอนุบาล

3. ควรมีการพัฒนาบุคลากรในเรื่องเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กในระดับอนุบาลให้มากขึ้น เนื่องจากมีการพัฒนาในด้านนี้น้อยและขาดผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญที่จะให้ความรู้ คำแนะนำแก่ครูได้ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวทางในการพัฒนาบุคลากรสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1) การสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของการประเมินพัฒนาการ เป็นการทำให้เกิดการตระหนักว่าประโยชน์ของการประเมินพัฒนาการก็เพื่อการพัฒนาเด็กโดยตรง และเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก โดยการเริ่มต้นที่โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้ ศึกษาหาความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กที่ถูกต้องเหมาะสม ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองจากเอกสาร ตำราต่าง ๆ การเข้ารับฟังการบรรยาย การศึกษาดูงาน รวมไปถึงการฝึกอบรมปฏิบัติการ แล้วให้บุคลากรทุกคนนำความรู้ที่ได้รับมาอภิปราย หาข้อสรุปและแนวปฏิบัติร่วมกัน จัดทำเป็นแผนงาน โดยมีการวางแผนร่วมกันทั้งโรงเรียน บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

2) จัดกิจกรรมให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจที่ชัดเจน และได้ลงมือปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้ตามบทบาทหน้าที่ของตน ได้แก่ ครูจัดการเรียนการสอนและประเมินพัฒนาการเด็กตามความรู้ความเข้าใจของตนเอง ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกันกับเพื่อนครู ส่วนผู้บริหารแสดงบทบาทของตนเองด้วยหลักการนิเทศและกำกับติดตามด้วยระบบกัลยาณมิตรนิเทศ เพื่อช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาของครูด้วยความรู้ความเข้าใจที่ผ่านการเรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเองเช่นกัน

การเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การทำงานและการแก้ปัญหาร่วมกัน การทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองทุกระดับ ทำให้ทุกคนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน สามารถประสานความสัมพันธ์ รวมถึงในการคิดปรับปรุงงาน ทำงานได้ราบรื่นโดยไม่รู้สึกเหนื่อย ท้อแท้ใจ และไม่โดดเดี่ยว

3) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ระหว่างสังกัด เพื่อขยายความคิดและพัฒนาองค์ความรู้ ด้วยวิธีการศึกษาดูงาน สัมมนาเชิงปฏิบัติการ หรือวิธีอื่น ๆ แล้วนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง

4. ควรมีการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนให้มากขึ้น โดยการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองทั้งในเรื่องการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลที่ถูกต้อง และการประเมินพัฒนาการเด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะการส่งเสริมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กในระดับอนุบาลแก่ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง

2. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะการนำนวัตกรรมเกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็ก การใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย หรือการใช้รูปแบบการประเมินที่หลากหลายมาใช้ในการประเมินเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นว่ามีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด